

ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ

Μαθαίνοντας για την ηθική συλλογιστική μέσα από το φιλοσοφικό έργο
της Φιλίππα Φουτ

Μαθησιακοί Στόχοι	Ο πρωταρχικός μαθησιακός στόχος αυτού του σχεδίου μαθήματος είναι η απόκτηση βασικών γνώσεων για την ηθική συλλογιστική. Οι μαθητές θα μάθουν επίσης να αντιμετωπίζουν πιο αντικειμενικά τα ιστορικά γεγονότα κατά τη μελέτη τους.
Μαθήματα	Ιστορία, Πολιτικές Επιστήμες, Τέχνη
Προτεινόμενη Ηλικία (10-12 ή 12-14)	12-14 ετών
Αριθμός εμπλεκόμενων μαθητών	Μέγιστος αριθμός 25 μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες.
Διάρκεια	90 λεπτά
Δεξιότητες που αναπτύσσονται	Κριτική σκέψη, λήψη αποφάσεων, ηθικός συλλογισμός
Απαιτούμενα Υλικά	Πίνακας σημειώσεων, κόμικς, στυλό και χρωματιστά στυλό/μαρκαδόροι.
Βέλτιστες πρακτικές συμπεριληπτικής εκπαίδευσης	Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτό το σχέδιο μαθήματος θα συζητήσει ορισμένα ευαίσθητα θέματα, όπως ο πόλεμος, η σωματική βλάβη και ο θάνατος. Επομένως, είναι σημαντικό να κάνετε τους μαθητές να αισθάνονται άνετοι και σίγουροι ώστε να μοιραστούν την άποψή τους. Για τους μικρότερους μαθητές, θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε ζωγραφιές, μικρές ιστορίες και άλλες διαδραστικές δραστηριότητες. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη συζήτηση με τα παιδιά για τον πόλεμο και τα ευαίσθητα θέματα μπορείτε να βρείτε στον ιστότοπο της UNICEF. Σύνδεσμος: https://www.unicef.org/parenting/how-talk-your-children-about-conflict-and-war .

Οδηγίες για την εφαρμογή του σχεδίου μαθήματος

Αυτό το σχέδιο μαθήματος έχει ως στόχο να εισαγάγει τους μαθητές στο φιλοσοφικό έργο της Φιλίππα Φουτ, μιας φιλοσόφου που είναι γνωστή για την παρουσίαση του «Διλήμματος του Τρόλεϊ». Οι μαθητές θα εξοικειωθούν με το «Δίλημμα του Τρόλεϊ» και θα το χρησιμοποιήσουν για να συζητήσουν για τον Πελοποννησιακό Πόλεμο.

Στόχος αυτού του σχεδίου μαθήματος είναι να βοηθήσει τους μαθητές να ενισχύσουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες και να κατανοήσουν τη σημασία της ηθικής συλλογιστικής στη λήψη αποφάσεων. Αυτό το σχέδιο μαθήματος χρησιμοποιεί τον Πελοποννησιακό Πόλεμο ως βάση για να εξηγήσει το φιλοσοφικό έργο της Φιλίππα Φουτ, αλλά μπορεί επίσης να εφαρμοστεί σε άλλες ιστορικές συγκρούσεις ή σημαντικά γεγονότα.

Βήμα 1: Εισαγωγή στο φιλοσοφικό θέμα (25 λεπτά)

Το πρώτο μέρος του σχεδίου μαθήματος είναι η εισαγωγή στο φιλοσοφικό έργο της Φιλίππα Φουτ, η οποία θεωρείται μία από τις μεγαλύτερες φιλόσοφους της ηθικής και ήταν η πρώτη γυναίκα που ανέλαβε τη θέση της βοηθού καθηγήτη στο κολέγιο του Σόμερβιλ το 1949. ([King, 2019](#))

Σε μια από τις φιλοσοφικές εργασίες της το 1967, η Φιλίππα Φουτ χρησιμοποίησε το «Δίλημμα του Τρόλεϊ» για να θεμελιώσει το δόγμα του «**διπλού αποτελέσματος**».

Το «Δίλημμα του Τρόλεϊ» είναι ένα πρόβλημα σκέψης στην ηθική φιλοσοφία. Σε αυτό το φανταστικό σενάριο, υπάρχει ένα τρένο το οποίο πρόκειται να χτυπήσει πέντε άτομα. Ένας παρατηρητής έχει την επιλογή να πατήσει έναν διακόπτη που θα εκτρέψει την κατεύθυνση του τρένου και θα σκοτώσει μόνο ένα άτομο αντί αυτού. Το άτομο που βλέπει το τρένο, αντιμετωπίζει ένα ηθικό δίλημμα και πρέπει να επιλέξει αν είναι αποδεκτό να θυσιάσει τη ζωή ενός ατόμου για να σώσει τους πέντε.

Η Φιλίππα Φουτ υποστηρίζει ότι υπάρχει μια ηθική διάκριση μεταξύ της ανάληψης μιας δράσης και του να επιτρέψεις να συμβεί κάτι. Με απλούστερους όρους, μπορεί να είναι επιτρεπτό να προκαλέσετε βλάβη ως παρενέργεια της πρόθεσής σας να επιφέρετε ένα καλό αποτέλεσμα, αλλά μπορεί να μην είναι επιτρεπτό να προκαλέσετε μια τέτοια βλάβη, ως μέσο για να επιτύχετε ένα καλό αποτέλεσμα. Αυτό το επιχείρημα είναι γνωστό ως το δόγμα του διπλού αποτελέσματος.

Για να κάνετε το σχέδιο μαθήματός σας πιο διαδραστικό και να βοηθήσετε τους μαθητές σας να εξοικειωθούν με το «Δίλημμα του Τρόλεϊ», μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το διαδικτυακό παιχνίδι “Absurd Trolley Problems” το οποίο περιλαμβάνει διάφορες παραλλαγές του δίλημματος αυτού, ζητώντας από τους παίκτες τι θα επέλεγαν. Το παιχνίδι είναι προς το παρόν διαθέσιμο μόνο στα αγγλικά.

Σύνδεσμος για το παιχνίδι: <https://neal.fun/absurd-trolley-problems/>.

Το παιχνίδι έχει διαφορετικά επίπεδα και σε κάθε επίπεδο υπάρχει μια διαφορετική παραλλαγή του διλήμματος του τρόλεϊ. Σε ορισμένες από τις εκδοχές, οι μαθητές μπορεί να χρειαστεί να θυσιάσουν τον εαυτό τους ή τους φίλους τους για να σώσουν περισσότερους ανθρώπους. Είναι σημαντικό να εξηγήσετε στους μαθητές σας ότι σε κάθε περίπτωση που επιλέγουν αν θα αλλάξουν την κατεύθυνση του τρένου, θα λαμβάνουν μια **ηθική απόφαση** με βάση τα δεδομένα και τις πληροφορίες που έχουν στη διάθεσή τους κάθε φορά. Ωστόσο, δεν υπάρχει σωστή ή λανθασμένη απάντηση στο δίλημμα του τρόλεϊ και είναι φυσιολογικό οι μαθητές να κάνουν διαφορετικές επιλογές σε κάθε επίπεδο παιχνιδιού.

Θα πρέπει να παραχωρήσετε περίπου 10 λεπτά στους μαθητές σας για να παίξουν το παιχνίδι. Ενώ παίζουν, δώστε τους μερικές ερωτήσεις για να σκεφτούν:

- Θα αλλάζατε την κατεύθυνση του τρένου σε κάποια από τις περιπτώσεις;
- Αλλάζει η γνώμη σας όταν γνωρίζετε τους ανθρώπους που βρίσκονται στη σιδηροδρομική γραμμή;
- Πώς αισθάνεστε κάθε φορά που επιλέγετε να αλλάξετε την κατεύθυνση του τρένου;
- Θα θυσιάζατε τον εαυτό σας;

Βήμα 2: Εισαγωγή στον Πελοποννησιακό Πόλεμο (20 λεπτά)

Με αυτά τα ερωτήματα κατά νου, θα πρέπει να αρχίσετε να συζητάτε για τον Πελοποννησιακό Πόλεμο. Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος διεξήχθη μεταξύ των δύο ηγετικών δυνάμεων της αρχαίας Ελλάδας, της Αθήνας και της Σπάρτης. Ο πόλεμος διήρκεσε 27 χρόνια και περιγράφεται στο έργο του Θουκυδίδη «Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου», το οποίο θεωρείται ένα από τα καλύτερα έργα ιστορίας στον κόσμο ([Britannica, 2023](#)).

Η αθηναϊκή συμμαχία περιελάμβανε τα περισσότερα ελληνικά νησιά και παράκτια κράτη του Αιγαίου και είχε ως αποτέλεσμα η Αθήνα να έχει το ισχυρότερο ναυτικό, ενώ η Σπάρτη είχε τον ισχυρότερο στρατό που σχηματίστηκε από τα περισσότερα ελληνικά ανεξάρτητα κράτη. (ό.π.) Επιπλέον, και όπως υποστηρίζει ο Θουκυδίδης, ο Πελοποννησιακός Πόλεμος δεν ήταν απλώς μια σύγκρουση μεταξύ δύο μεγάλων δυνάμεων, αλλά και μια σύγκρουση μεταξύ δύο διαφορετικών πολιτικών θεσμών ([Lenses of Analysis, 2001](#)). Η Αθήνα ορίζεται ως η γενέτειρα της δημοκρατίας, ενώ η Σπάρτη ήταν ένα ολιγαρχικό κράτος.

Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος έληξε με την ήττα της Αθήνας και προκάλεσε σημαντικές πολιτικές, οικονομικές και πολιτιστικές απώλειες για όλες τις δυνάμεις και τα κράτη που συμμετείχαν.

Μόλις παρουσιάσετε στους μαθητές σας τον Πελοποννησιακό Πόλεμο, θα πρέπει να συνδέσετε την έννοια αυτή με το «Δίλημμα του Τρόλεϊ». Ζητήστε από τους μαθητές

σας να σκεφτούν πόσα ηθικά διλήμματα έπρεπε να θέτουν καθημερινά οι Αθηναίοι και οι Σπαρτιάτες στρατιώτες.

Από τη μία πλευρά, οι στρατιώτες πολεμούσαν για να προστατεύσουν την πόλη τους και όχι απαραίτητα για να σκοτώσουν ο ένας τον άλλον. Ωστόσο, ο Πελοποννησιακός Πόλεμος οδήγησε στο θάνατο πολλών ανθρώπων σε όλη την Ελλάδα και κατέστρεψε οικονομικά και τις δύο κορυφαίες πόλεις, την Αθήνα και τη Σπάρτη.

Από την άλλη πλευρά, ρίχνοντας μια άλλη ματιά στην καθημερινή σύγκρουση, οι στρατιώτες πολεμούσαν επίσης για να σώσουν τη ζωή τους.

Σε αυτό το στάδιο, θα πρέπει να εξηγήσετε στους μαθητές σας ότι υπάρχουν διαφορετικές απόψεις μέσα σε έναν πόλεμο και δεν υπάρχει μια κοινή ηθική απόφαση που μπορεί να θεωρηθεί σωστή ή λάθος. Αυτό ωστόσο δεν σημαίνει ότι οι πόλεμοι πρέπει να θεωρούνται δικαιολογημένοι.

Θα πρέπει να προσπαθήσετε να εξηγήσετε ορισμένες από τις αρνητικές συνέπειες των πολέμων, χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα τον Πελοποννησιακό πόλεμο και τις συνέπειές του.

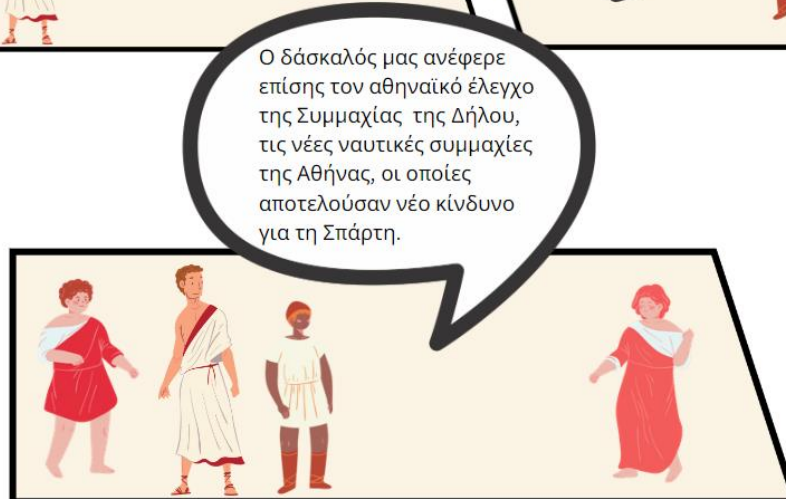
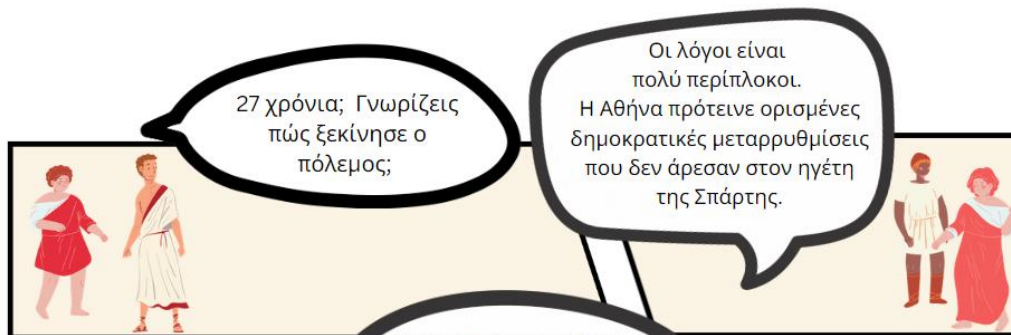
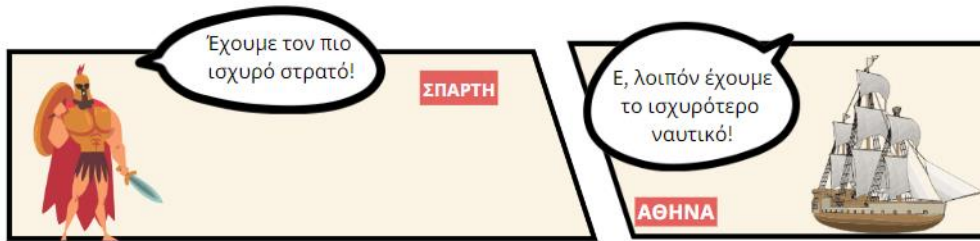
Βήμα 3: Δημιουργία ομαδικής εργασίας (project) (45 λεπτά)

Μετά τη σύντομη ομαδική συζήτηση, μπορείτε να χωρίσετε τους μαθητές σας σε ομάδες και να τους ζητήσετε να δημιουργήσουν μια σύντομη ιστορία στην οποία θα αναλάβουν το ρόλο της διακοπής του Πελοποννησιακού Πολέμου, χρησιμοποιώντας τις γνώσεις τους για την ηθική σκέψη και το φιλοσοφικό έργο της Φιλίππα Φουτ.

Για να κάνετε αυτή τη διαδικασία πιο ελκυστική για τους μαθητές σας, προτείνεται να τους ζητήσετε να δημιουργήσουν τα δικά τους κόμικς. Οι μαθητές μπορούν είτε να δημιουργήσουν τα κόμικς μόνοι τους, κάνοντας σχέδια και ζωγραφιές, είτε μπορείτε να τους δώσετε έτοιμους χαρακτήρες και κόμικς για να χρησιμοποιήσουν.

Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε το **Canva** για να δημιουργήσετε τα κόμικς σας και να βρείτε έτοιμους χαρακτήρες και εικόνες. Σύνδεσμος: <https://www.canva.com/>.

Ακολουθεί ένα παράδειγμα κόμικς που δημιουργήθηκε με τη χρήση του Canva:

Ο στόχος αυτής της ομαδικής δραστηριότητας είναι να βοηθήσει τους μαθητές να σκεφτούν ενέργειες που τελικά θα τερματίσουν τη σύγκρουση και θα φέρουν την ειρήνη μεταξύ των δύο κοινοτήτων που συγκρούονται. Πώς θα μπορούσαν οι στρατιώτες να πείσουν τους ηγέτες τους να παύσουν τον πόλεμο; Θα αποφασίσουν οι γυναίκες να αναλάβουν δράση και να σταματήσουν τις μάχες; Μήπως όλα θα ξεκινήσουν με μια ομάδα μαθητών που θα τρέξει στους δρόμους υπερασπιζόμενη την ειρήνη;

Αυτή είναι μια δραστηριότητα που θα μπορούσατε επίσης να ζητήσετε από τους μαθητές σας να κάνουν ως εργασία για το σπίτι. Σε αυτή την περίπτωση, η διάρκεια του σχεδίου μαθήματος θα είναι μικρότερη.

Αναφορές:

Britannica. (2023). Peloponnesian War.

<https://www.britannica.com/event/Peloponnesian-War>.

Canva. <https://www.canva.com/>.

King. (2019). Celebrating notable women in philosophy: Phillipa Foot.

<https://blog.oup.com/2019/03/celebrating-notable-women-philosophy-philippa-foot/>.

Lenses of Analysis. (2001). A second-lens analysis of the Peloponnesian War.

https://wnorton.com/college/polisci/lenses/protect/cs_pw_analysis2_2.htm.

Neal.Fun. (n.d.). Absurd Trolley Problems. Online Game. <https://neal.fun/absurd-trolley-problems/>.

Unicef. (n.d.). How to talk to your children about conflict and war.

<https://www.unicef.org/parenting/how-talk-your-children-about-conflict-and-war>.